ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

2. Ο Σωκράτης πιστεύει ότι ο νόμος οφείλει να μεριμνά για την κοινωνική ευδαιμονία: του επιτρέπεται να συνδυάζει την πειθώ με τη βία για να συγκροτεί τους πολίτες σε αρμονία, επιβάλλει τη συνεισφορά του συνόλου στο κοινό καλό με τον καταμερισμό της εργασίας και, τέλος, διαμορφώνει πολίτες με αρετή για να αξιοποιηθούν στην ενότητα της κοινωνίας. Επομένως, οι φιλόσοφοι δεν αδικούνται όταν εξαναγκάζονται *(οὐδ᾽ ἀδικήσομεν … ἐροῦμεν)*, αφού προϋφίσταται το αίσθημα καθήκοντος (*τὰ αὑτοῦ πράττειν).*Έχουν λάβει την κατάλληλη παιδεία και δέχτηκαν το *μέγιστον μάθημα* όχι για να είναι αποστασιοποιημένοι αλλά για να ανταποδώσουν *τὰ τροφεῖα* στην πολή που τους ανέθρεψε και τους γαλούχησε. Το επιχείρημα δεν είναι πειστικό, καθώς δεν απορρέει από τη λογική αναγκαιότητα. Δεν μπορεί να κρίνεται δίκαιη μια πράξη μόνο επειδή αποβλέπει στο κοινό καλό. Κάποιοι από τους πολίτες βλάπτονται και προφανώς δυσανασχετούν, ενώ στερούνται ελευθερίες (*οὐχ᾽ ἵνα ἀφιῇ…βούλεται).* Ο ίδιος ο μαθητής του Πλάτωνα, ο Αριστοτέλης, στα Πολιτικά αναφέρει ότι δεν είναι εφικτό να επιδιώκουμε την καθολική ευδαιμονία και παράλληλα μια μερίδα πολιτών να μην αισθάνεται ευδαίμων. Ο νομοθέτης υποχρεούται να στοχεύει στη γενική αυτάρκεια. Από την άλλη πλευρά, ο Σωκράτης δικαιώνεται μόνο αν υποτεθεί ότι η πόλη κατέστησε τα εκλεκτά πνεύματα φιλοσόφους με την παροχή εφοδίων πνευματικών και ηθικών.Βέβαια, ο Πλάτωνας δίνει βαρύτητα στον δεοντολογικό χαρακτήρα του νόμου σχετικά με τη βία, αφού κάποιοι θυσιάζονται για το καλό των πολλών και προσεγγίζει το δίκαιο από την

οπτική του συνόλου, όπου η ευδαιμονία κατακτάται μέσα από τις συνειδητές ενέργειες των φιλοσόφων. Έχει τη δυνατότητα να αναδείξει τους πολίτες σε κυβερνώντες και περιορίζει κάθε εκδοχή αυθαιρεσίας από οποιονδήποτε. Ο νόμος χαρακτηρίζεται σκληρός, απρόσωπος, ρεαλιστικός και ψυχρός. Δεν παρεκκλίνει πουθενά, γιατί διαφορετικά δε θα επιτευχθούν οι στόχοι του. Καταληκτικά, τα μέσα που χρησιμοποιεί απευθύνονται σε ολοκληρωτικά καθεστώτα. Εντούτοις, θα ήταν σφάλμα να λεχθεί ότι ο φιλόσοφος διαθέτει αυταρχικές πεποιθήσεις, καθώς ο νόμος έχει αγαθές προθέσεις και εφαρμόζει κάθε δυνατό τρόπο προκειμένου να εξυπηρετηθεί η κοινωνία συνολικά. Συμβάλλει στην καθολική και όχι στην επιλεκτική ευδαιμονία. Η δικαιοσύνη εδώ προσεγγίζεται από την πλευρά της κοινωνικής ευημερίας. Εξάλλου,τέτοιου είδους αντιλήψεις ήταν σύμφωνες και με την ανάλογη στάση ζωής του φιλοσόφου.

3. Ήδη από το έργο *Κρίτων* διαπιστώνεται πόσο σημαντικός ήταν ο νόμος για τον Πλάτωνα. Εδώ, μέσα από τον εκφραστικό τρόπο της προσωποποίησης καταφέρνει να του προσδώσει βασικές λειτουργίες για την οργάνωση μιας πολιτείας. Χρησιμοποιεί τρία μετοχικά σύνολα (από το *"νόμῳ"* μέχρι το *"καταχρῆται").* Στο πρώτο, ***συναρμόττων*** *τοὺς πολίτας πειθοῖ τε ἀνάγκη*, το κατώτερο μέρος –τάξη υποτάσσεται στο ανώτερο, όπως συμβαίνει και στα μέρη της ψυχής,*θυμοειδές-ἐπιθυμητικόν-λογιστικόν* (δεν υπάρχει αριστοκρατία του αίματος αλλά του πνεύματος).Έτσι, επιτυγχάνεται η δικαιοσύνη και η ομαλή συμβίωση. Διαφορετικά, καθένας οφείλει να αποδέχεται και να συμμορφώνεται με τις υποδείξεις του εμπειρότερου,

σοφότερου και πιο σώφρονος. Εάν χρειαστεί, χρησιμοποιείται ακόμα και βία χωρίς κανέναν ενδοιασμό *(πειθοῖ τε ἀνάγκῃ).* Παρόμοια άποψη παρατίθεται και στους Νόμους(722b), όπου ο άριστος νομοθέτης συνδυάζει την πειθώ με τη βία.Έτσι, άλλοτε διαφαίνεται ο εξαναγκασμός και η επιβολή κυρώσεων και άλλοτε η παράθεση λογικών επιχειρημάτων,υγιών προτύπων και, κυρίως, ο παραμερισμός του προσωπικού συμφέροντος. Όσοι δεν πείθονται *λόγῳ*, τότε ασκείται η βία στον *ἄπειρον παιδείας ὄχλον.* Στην περίπτωση που πολυπραγμονεί κάποιος, τα μέτρα σχετίζονται με τη δικαιοσύνη, ενώ αν οι πεπαιδευμένοι δεν έχουν συμμορφωθεί, εξαναγκάζονται να ζουν λιτά και με εγκράτεια.

Η δεύτερη μετοχή ***ποιῶν*** *μεταδιδόναι…ὠφελεῖν* παραθέτει την οικονομική προοπτική του νόμου, που ρυθμίζει τις σχέσεις των πολιτών μεταξύ τους. Κανείς απομονωμένος δεν κατακτά την πληρότητα και κατ᾽επέκταση την αυτάρκεια. Σ᾽αυτό το σημείο κάνουμε λόγο για τον καταμερισμό της εργασίας. Ανάλογα με τις ικανότητές του καθενός παρέχονται και οι ανάλογες υπηρεσίες. Η αλληλεγγύη είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την κάλυψη των προσωπικών και συνολικών αναγκών.

Τέλος, ο νόμος **(**μετοχή ***ἐμποιῶν)*** διαμορφώνει ολοκληρωμένες προσωπικότητες για την αποφυγή παρεκτροπών τόσο από τους πολίτες όσο και από τους φιλόσους-βασιλείς. Παιδαγωγική και πολιτική η λειτουργία του Νόμου εδώ, αφού δαμάζονται οι παρορμήσεις από τη λογική που πρυτανεύει και οι προσωπικές βουλήσεις θυσιάζονται στο βωμό των συλλογικών.

4 *Φύσις* θεωρείται αυτό που ο άνθρωπος δεν μπορεί να κατασκευάσει αλλά προϋπάρχει. Με την τέχνη το συμπληρώνει αλλά ουσιωδώς δεν το αλλάζει. Είναι τα χαρίσματα και τα ελαττώματα που έχει ως κτήμα του. Σημαντικό ρόλο για τον φιλόσοφο παίζει στην εκλογή του άριστου βίου.Αναφερόμενος *στὰς βελτίστας φύσεις* κάνει λόγο για χαρισματικούς ανθρώπους που ξεχωρίζουν από τους υπόλοιπους. Άξια λόγου είναι και η δημοκρίτεια άποψη, αν συγκριθεί με την ελιτιστική του Πλάτωνα, ο οποίος θεωρεί πως η παιδεία θα καλλιεργήσει τον άνθρωπο και θα βελτιώσει την προσωπικότητά του. Η πολιτεία έχει καθήκον να διακρίνει τα εκλεκτά πνεύματα με στόχο να τα οδηγήσει προς τη θέαση του Αγαθού, να δουν την Αλήθεια και να κατακτήσουν το *μέγιστον* μάθημα, που δεν είναι άλλο από τη γνώση. Το εν λόγω εκπαιδευτικό σύστημα θα παρέχει τη δυνατότητα να διακρίνονται οι ικανότεροι και να λαμβάνουν μόρφωση ανωτέρου επιπέδου.Εν συνεχεία θα προετοιμάζονται ώστε να δύνανται να αναλάβουν την πολιτική εξουσία μετά την *ἀνάβασιν* από τα επίγεια στα νοητά επίπεδα.*(τὰς βελτίστας φύσεις ἀναγκάσαι ... μάθημα).*Αντιθετικά, στον Αριστοτέλη επικρατεί μια διαφορετική αντίληψη σχετικά με την παροχή της εκπαίδευσης. Στα *Πολιτικά* βλέπουμε ότι πρέπει να παρέχεται η στοιχειώδης μόρφωση στον κάθε πολίτη και να προάγεται λειτουργικά η πολιτειακή οργάνωση. Όμως, «όχι όλοι τα πάντα» , μια και κάτι τέτοιο δεν είναι ίδιον ελεύθερων ανθρώπων αλλά ανελευθέρων.
Στόχος είναι να λαμβάνουν οι πολίτες αυτά που θα φανούν χρήσιμα και θα συντελέσουν στην τήρηση της αρμονίας του συνόλου. Συγκριτικά, καταλήγουμε ότι

μαθητής και διδάσκαλος συνδέουν άρρηκτα την εκπαίδευση με την πολιτεία, καθώς συμφωνούν πως η ολοκληρωμένη λειτουργία των πολιτειακών θεσμών θα επέλθει μόνο μέσα από το ορθά παρεχόμενο εκπαιδευτικό σύστημα. Η διαφορά έγκειται στο ότι ο Πλάτωνας πιστεύει πως η ειδίκευση θα συντελέσει στην κατάκτηση του *ἀγαθοῦ*,και στην άσκηση της εξουσίας.Ο καταμερισμός της εργασίας διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στη συνεισφορά για την κοινωνική αυτάρκεια. Στον Αριστοτέλη, φαίνεται ότι απλοποιούνται οι διαδικασίες: Η εξειδικευμένη παιδεία δε βοηθάει αλλά δυσχεραίνει.Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι πρόκειται για μια τελεολογικού τύπου εκπαίδευση με διευρυμένους στόχους. Οπωσδήποτε, προέχει ό,τι προάγει το πνεύμα, τον λόγο στην ενδιάθετη μορφή του και τις ικανότητες του κάθε πολίτη. Από την άλλη το *βαύνασον ἔργον* είναι αυτό που οδηγεί στην ποταπότητα και στον ευτελή τρόπο ζωής.

5. Εισαγωγή σχολικού βιβλίου σελ. 84 : «Ο Σωκράτης…τοῦ Ἀρίστωνος».

6.α)ὠφελήσομεν,βλάβης,ἰδιωτικόν,ἐλευθεροῦντες,ἀμελεῖν.

β) ποιήσομεν,ἐπελάθου,μέλει,πειθοῖ,καταχρῆται.

Από τον κλασικό τομέα του Φιλολογικού τήματος των φροντιστηρίων Πουκαμισάς Ηρακλείου συνεργάστηκαν: Έφη Αποστολάκη, Μαρία Παγωμένου, Χρύσα Πυργιανάκη, Μαρίνα Σφακιανάκη